

Nationaal Park
Drents-Friese Wold

Nationaal Park
Dwingelderveld

Holtingerveld

Nationaal Park Drents-Friese Wold, Nationaal Park Dwingelderveld en Oerlandschap Holtingerveld

foto: Karin Broekhuijsen

Jaarverslag 2023

juni 2024

Tekst: Secretariaat Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek

Fotografie: IVN en Nationaal Park, Holtingerveld tenzij anders vermeld.

Jaarverslag 2023

Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek

Vastgesteld door het Overlegorgaan Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek 13 juni 2024

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Stuurgroep Regionaal Landschap	9
Nationale en internationale Samenwerking	10
Nationale Parken programma ministerie LNV	10
Nationaal overleg en SNP	10
Europese Samenwerking via Europarc Federation	10
Communicatie en Educatie	11
Werkgroep Communicatie & Educatie	11
Digitale media	11
Gepriinte media	11
Onderwijs	11
Publieksactiviteiten	12
Juniorrangers	12
Vrijwilligers	12
Gastheerschap	13
Evenementen	14
Uitvoeringsprojecten	15
Impuls project	15
Recreatieve infrastructuur	15
Onderzoek	16
Communicatie	17
Bijlagen	18
Bestedingenplan 2023	19
Rekening 2023	20
Samenstelling Stuurgroep en werkgroepen eind 2023	21
Nieuwsberichten websites Nationale Parken Drents-Friese grensstreek 2023	22

Voorwoord

Geachte lezer,

Hierbij bied ik u het verslag aan van mijn laatste jaar als voorzitter van de Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold en het Holtlingerveld.

Bij mijn aantreden in 2015 konden we ons verheugen in hernieuwde belangstelling van de Rijksoverheid voor onze Nationale Parken. Gaandeweg werd er vorm en inhoud gegeven aan de ambitie om de zichtbaarheid van Nationale Parken te vergroten en de samenleving er meer mee te verbinden. Dit heeft in 2023 geleid tot een vastgesteld Beleidsprogramma Nationale Parken van het Rijk en de intentie om daar ook de komende zeven jaar een substantieel bedrag aan Rijksfinanciering bij te leggen.

In de Drents-Friese grensstreek hebben partijen altijd goed samengewerkt. De lijntjes tussen bestuurders en organisaties zijn kort; we weten elkaar te vinden. Op die basis, met draagvlak onder de bewoners van het gebied, en de inzet van vrijwilligers en ondernemers zijn veel projecten gerealiseerd. Ik denk onder meer aan de stille kern in het Drents-Friese Wold, de informatieve en educatieve projecten voor het onderwijs, de vele vormen van bezoek aan de parken, al of niet onder begeleiding en de activiteiten van jonge mensen, de Junior Rangers. De historische ontwikkeling van het gebied en de betekenis daarvan voor vandaag en morgen is vastgelegd in een Landschapsbiografie. U leest over al die onderwerpen meer in dit jaarverslag.

De toenemende druk op de ruimte, het effect van uiteenlopende activiteiten, alle van belang voor leven, werken en ontspanning en op de kwaliteit van de natuur, riep gaandeweg spanningen op. De samenwerking met eenieder bleef goed, maar de belangen waarvoor partijen stonden en staan konden niet altijd worden overbrugd. De voorwaarden voor oplossingen zijn niet alleen in ons eigen gebied te vinden, maar vooral ook op nationaal niveau.

De stuurgroep zag de opstelling van een landschapsvisie als een van de mogelijkheden om zelf een lijn uit te zetten en eigen doelen te formuleren. Mede onder invloed van hiervoor beschreven factoren werd het proces al snel als bedreigend voor bestaande belangen ervaren.

Daarbij hebben we moeten constateren dat zo'n proces voldoende tijd, goede communicatie en een helder nationaal beleid vraagt. Het was jammer, maar onvermijdelijk het proces te stoppen

Het samen bouwen aan de toekomst gaat het Overlegorgaan doen onder leiding van een nieuwe voorzitter. Vanaf deze plaats dank ik eenieder met wie ik de afgelopen jaren heb samengewerkt en hen, die zich op welke wijze dan ook voor de ontwikkeling van onze Nationale Parken hebben ingezet.

Het werken aan de Nationale Parken heeft in ieder geval mijn besef van de betekenis van natuur in alle verscheidenheid voor een gezond leven van ons allemaal vergroot. Nogmaals dank en mogelijk tot ziens in een andere samenstelling.

Namens het overlegorgaan Drents-Friese grensstreek
Oud-voorzitter Henk van Hooft

Stuurgroep Regionaal Landschap

De Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek is het bestuurlijk platform dat ontwikkelingen in het gebied in en rond de Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold en het Holtigerveld stimuleert en ontwikkelingen op elkaar afstemt. De focus van de Stuurgroep ligt op het versterken van natuur- en landschap in het gebied. Daarbij is nadrukkelijk ook aandacht voor ondernemerschap en beleving. De Stuurgroep heeft in 2023 vier keer vergaderd, waarvan een hele dag over het thema Governance.

2023 was het derde jaar van de regeling Tijdelijke ondersteuning Nationale Parken en stond daarmee in het teken van afronding van projecten. De Stuurgroep is meerdere keren geïnformeerd over de voortgang van de landschapsvisie. Gezien de krappe tijd is besloten de externe participatie minder breed in te steken dan oorspronkelijk bedoeld. Het tijdig bereiken van mensen (en de zichtbaarheid van de Stuurgroep) is een aandachtspunt. Helaas bleek het beoogde draagvlak voor de landschapsvisie niet haalbaar en daarom heeft de Stuurgroep besloten de landschapsvisie niet vast te stellen en eerst een pas op de plaats te maken.

Vanwege de invloed van de landschapsvisie zijn gesprekken gevoerd met de gemeente Weststellingwerf. Deze gemeente was tot nu toe nog niet betrokken bij de Stuurgroep en heeft eind 2023 besloten deel te willen nemen als lid.

Gezien alle ontwikkelingen rond Nationale Parken, natuur en in de samenleving, is een heroverweging van samenstelling en aansturing van de Nationale Parken nodig gebleken. De Stuurgroep heeft daarvoor een procesbegeleider in de arm genomen en meerdere gesprekken gevoerd. Enerzijds hecht de Stuurgroep aan breed afstemmen en anderzijds is er behoefte aan meer daadkracht en energie in de groep. Gezocht wordt naar een organisatievorm die aan beide tegemoet komt. Om nieuwe leden wegwijs te maken in de organisatie, is een digitale introductiemap samengesteld met verwijzing naar nuttige documenten en een korte samenvatting van de inhoud.

Het concept-beleidsprogramma Nationale Parken van het Rijk is besproken en er zijn aanvullende suggesties doorgegeven. De evenementenloketten zijn besproken en er is geconcludeerd dat bijsturing nodig is.

De termijn van de voorzitter loopt 1 maart 2024 af. Er is daarom een profiel opgesteld voor een nieuwe voorzitter. De werving daarvoor start in januari 2024. In februari 2024 is besloten de naam Stuurgroep te wijzigen in Overlegorgaan.

Nationale en internationale Samenwerking

Nationale Parken programma ministerie LNV

In september 2023 heeft de Tweede Kamer ingestemd met een nieuw beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030. De secretaris van onze parken heeft een actieve rol gehad in het mede schrijven van dit beleidsprogramma. De ambitie van het Rijk sluit aan bij de ontwikkelingen in de Drents-Friese grensstreek. Daarbij blijft wel dat onduidelijkheden over regelgeving en instrumentarium maken dat we nog niet weten of de door het Rijk gewenste ruimere begrenzing van de Nationale Parken meerwaarde heeft voor het gebied. Op dit moment voldoen onze Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold ook zonder andere begrenzing aan de kaders van het beleidsprogramma.

Nationaal overleg en SNP

Onze voorzitter en secretaris zijn lid van respectievelijk dagelijks bestuur en coördinatoren overleg van de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP). Het SNP werkt nauw samen met het Nationale Parken Bureau dat in opdracht van het ministerie het beleidsprogramma Nationale Parken verder vormgeeft en voorbereidt. Via het SNP hebben we ook meegedacht over de toekomstige samenwerking en zichtbaarheid van de 21 nationale parken in Nederland

Europese Samenwerking via Europarc Federation

Als Nationale Parken zijn we lid van de Europese vereniging van beschermde natuurgebieden, de Europarc Federation. De Europarc Federatie organiseert jaarlijks rond de jaarvergadering ook een conferentie in een gebied van een van de deelnemende landen. In 2023 werd de Europarc conferentie in Nederland – Leeuwarden – georganiseerd. Onze voorzitter Henk van Hooft was als penningmeester verbonden aan de Stichting die de conferentie heeft georganiseerd. Vanuit onze nationale parken hebben we 2 dagexcursies aangeboden in het programma en voorzitter en secretaris hebben samen een inspiratiesessie geleid over verbinden van natuurkernen in een samenhangend landschap. Het verslag van de conferentie is via de site van Europarc te vinden <https://ec23-pagina5.my.canva.site/europarc2023-conferencereport>

Communicatie en Educatie

De Nationale Parken vertellen het verhaal van de Nederlandse Natuur

Werkgroep Communicatie & Educatie

De werkgroep Communicatie en Educatie heeft in 2023 vijf keer vergaderd. De werkgroep is aangevuld met vertegenwoordigers van de gemeente Ooststellingwerf en van Het Drentse landschap. Een terugkerend onderwerp was de voorbereiding van de Beleefweek in september, die met een sub werkgroep van gastheren, IVN en gemeente Westerveld is uitgevoerd. Daarnaast is uitgebreid gesproken over vervangen van de vierkante informatiezuilen in het veld.

Digitale media

Digitale nieuwsbrieven

Gastheren worden per mail geïnformeerd over actuele ontwikkelingen. Voor het Dwingelderveld is vier keer een digitale nieuwsbrief gekoppeld aan de website verzonden naar abonnees. Voor het Drents-Friese Wold is de digitale nieuwsbrief alleen gebruikt voor het uitnodigen voor bijeenkomsten over de Landschapsvisie. Over voortgang en bijeenkomsten landschapsvisie zijn ook aparte nieuwsbrieven verschenen.

Websites

De websites worden over het algemeen goed gevonden. Afgelopen jaar hebben we de informatie op de drie sites van de gebieden verder toegespitst op bezoekers. Terwijl de portalsite meer achtergrond informatie voor inwoners en ondernemers bevat. Door wijzigingen in systemen van Google analytics is er helaas een gat in de registratie van bezoekgegevens ontstaan. Het is de bedoeling de vormgeving van de websites in 2024 verder te verbeteren.

Geprinte media

In 2023 is de Veldwijzer een keer uitgebracht met een extra dik nummer in oktober. Het tweede nummer van 2022 was vertraagd en pas in januari 2023 verspreid. Net voor Pasen is de Natuurkrant weer afgeleverd bij bezoekerscentra en gastheren. De oplage bedroeg 40.000 stuks (omdat over 2022 met een oplage van 50.000 veel exemplaren overgebleven waren). Echter in 2023 was de voorraad aan het eind van de zomervakantie grotendeels uitgegeven.

Onderwijs

Basis onderwijs

Op 13 oktober hebben ruim honderd kinderen van het basisonderwijs uit gemeente De Wolden het NP Drents-Friese Wold beleefd met het project 'Bos

Natuurlijk'. 's Ochtends hebben alle kinderen onder leiding van boswachters een unieke zwerftocht door het bos gemaakt. In de middag hebben tien boswachters in het bos workshops verzorgd. Op 15 november hebben de leerlingen hun kijk op 'Bos Natuurlijk' gepresenteerd in de kerk van Zuidwolde. Dit project is uitgevoerd door de werkgroep Bos Natuurlijk, die bestaat uit diverse partners uit het nationaal park. In een uitzending van ROEG! van RTV Drenthe is hier uitgebreid aandacht aan besteed.

Leerlingen van de Oosterveldschool in Uffelte gingen op 27 juni op ontdekkingstocht in de Ootmaanlanden. Ruim veertig leerlingen leerden deze dag van alles over de maatregelen voor water en natuur die vlakbij hun dorp gaan plaatsvinden. Midden in de Ootmaanlanden voerden zij allerlei activiteiten uit die te maken hebben met het gebied dat wordt heringericht. Ook deze activiteit is uitgezonden in het programma ROEG! van RTV Drenthe

Voortgezet onderwijs

Met RSG Stad en Esch is op 7 november het meerjarige poelenonderzoek uitgevoerd. Hierbij wordt onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van de macrofauna in een aantal poelen in het Drents-Friese Wold. Door het op deze wijze verzamelen van data kunnen leerlingen conclusies trekken over de ontwikkeling van de macrofauna in de geselecteerde poelen

Publieksactiviteiten

Beleefweek in de Drents-Friese Grensstreek

Van 15 tot 22 september 2023 is de tweede beleefweek georganiseerd. Samen met gastheerbedrijven, IVN, de terreinbeheerders en provincie Drenthe en gemeente Westerveld zijn vele activiteiten en promotie georganiseerd. Er is een poster en toolkit voor ondernemers gemaakt. Verschillende activiteiten zijn georganiseerd, zoals een streekmarkt, een sterren en planetendag, een IVN trektocht Het hunebed en de roef. Er is een nieuwe fietsroute ontwikkeld, ingesproken door Dieuwertje Blok. Het beleefevenement stelt inwoners en bezoekers in staat op actieve wijze (opnieuw) kennis te maken met het gebied.

Dag van het Nationaal Park

Tijdens de jaarlijkse Dag van het Nationaal Park was er aandacht voor het thema 'Building on our roots'. Hiervoor zijn portretten gemaakt van een gastheer, een inwoner en een Junior Ranger van de Drents-Friese Grensstreek. De portretten, met bijbehorende persoonlijke verhalen, zijn geëxposeerd in kasteel Groeneveld te Baarn. De portretten zijn eveneens terug te vinden op de website.

Voor de internationale dag van het Nationaal Park hebben we op 23 mei een netwerkbijeenkomst georganiseerd voor medewerkers en vrijwilligers in de schaapskooi van het Holtingerveld. Met ruim 30 deelnemers was de opkomst nog niet hoog. Maar het was pas de eerste keer en degenen die er waren, waren heel positief.

Juniorrangers

Een groep enthousiaste begeleiders trekt er maandelijks met de jongeren (12-18 jaar) op uit. Er zijn in totaal in beide parken 8 begeleiders en 31 jongeren actief. Enkele Juniorrangers zijn ook betrokken geweest bij de EuroparcConferentie in oktober in Leeuwarden.

Vrijwilligers

Op 19 december verzamelden zich ongeveer 60 TIP-vrijwilligers bij de Boslounge in Spier voor een bustour door de Drents-Friese regio. In samenwerking met Stichting Toeristische Promotie Westerveld is een informatief programma samengesteld met informatie over het gebied en een bezoek aan het Planedome. De dag is afgesloten bij Van der Valk in Spier met een presentatie van de Nature Game. Met de beheerders van de bezoekerscentra Dwingelderveld en Drents-Friese Wold zijn

gesprekken gevoerd om een uitwisselingsprogramma te organiseren voor de vrijwilligers van de centra met als doel kennis delen over het gebied.

Gastheerschap

In januari 2023 is een cursus gastheerschap gestart met 12 ondernemers. In vier middagen maakten zij kennis met de ontstaansgeschiedenis (geologie, natuur en cultuur) van de Drents-Friese Regio. Op vier verschillende locaties in de regio hebben de deelnemers het landschap via veldexcursies intensief beleefd. De combinatie van gastsprekers, theorie en praktijk heeft men als zeer positief ervaren. De terugkomdag voor de gastheren van het landschap van de Drents-Friese regio vond plaats op 29 november met als startplaats RCN De Noordster in Dwingeloo. De gastheren zijn bijgepraat over het onderzoek over bezoekersstromen, over de landschapsvisie en over de Beleefweek. Naast inhoud was er ruimte voor nader kennismaken en een rondleiding op RCN De Noordster. In 2023 is er ook een pilot geweest bij gastheren om met laagdrempelig educatiemateriaal gezinnen met kinderen de mogelijkheid te geven op een andere manier kennis te maken met het landschap. Na evaluatie worden deze educatieve activiteiten in 2024 breder onder de gastheren weggezet.

Bezoekerscentrum Ruinen

Voor het bezoekerscentra is een breed palet aan activiteiten gerealiseerd, waarbij sprake is van gezamenlijke financiering door Natuurmonumenten en het Nationaal Park. Het bezoekerscentrum heeft in 2023 circa 162.000 bezoekers ontvangen. Bezoekers kunnen zich in het centrum oriënteren op het Nationaal Park en de regio. In 2023 is een nieuwe wisselexpositie over het Heideschaap geopend, er zijn vier Dwingelderveld-lezingen georganiseerd. Om meer verbinding tussen Nationaal Park en de dorpen te leggen, is de lezing in november gehouden in het dorps huis in Dwingeloo. Jori Wolf (landschapsarchitect) en Catrien Scholten hebben het verhaal van het unieke landschap en de relatie Nationaal Park verteld. Het bezoekerscentrum heeft samen met IVN in maart een terugkomdag voor gastheerbedrijven georganiseerd. Verder zijn er door het jaar heen tal van publiekactiviteiten uitgevoerd (zie ook bijlage berichten van de website voor voorbeelden).

Bezoekerscentrum Terwisscha

Voor het Buitencentrum stonden drie activiteiten/projecten in de planning; nieuwe houten beelden voor het hulpboswachterspad, scholing van vrijwilligers om het verhaal van het Nationaal Park beter te vertellen en het inrichten van een expositie over de wolf en bijbehorende lespakketten. Dit laatste onderdeel is niet uitgevoerd, vanwege de gevoeligheden rond aanwezigheid van de wolf in het gebied. Omdat de huidige expositie in het Buitencentrum ruim 20 jaar oud is, is een begin gemaakt met planvorming voor volledige herziening van inrichting en expositie. De bijdrage bedoeld voor genoemde expositie, zal in 2024 ingezet worden ter vervanging van de oude expositie over bos.

Het hulpboswachterspad is een educatief doe-pad voor kinderen in de basisschoolleeftijd. Langs de route staan houten beelden van dieren. De beelden van das, vos en een fantasiedier zijn vervangen.

Op zaterdag 11 november 2023 is in samenwerking met IVN een bijeenkomst georganiseerd voor vrijwilligers van het Buitencentrum om het verhaal van het Nationaal Park beter te kunnen vertellen. Hieraan gekoppeld was een excursie in het veld onder leiding van de boswachter Publiek.

Toegangspoort Holtingerveld

Bezoekers van het Holtingerveld kunnen voor informatie terecht bij het steunpunt van de Tourist Info of Brasserie Oer. Beide zijn gevestigd in het pand op de poort. Voor deze voorziening wordt geen structurele bijdrage vanuit het Nationaal Park verstrekt. Wel wordt geïnvesteerd in zichtbaarheid door middel van borden,

beachvlaggen, foldermateriaal en dit jaar ook beplanting (zie onderdeel Uitvoeringsprojecten)

Evenementen

Een deel van de recreatie in natuur vindt plaats in de vorm van georganiseerde evenementen. Omdat het voor organisatoren soms lastig is om de weg naar de juiste eigenaar te vinden, is het evenementenloket opgestart. Natuurmonumenten coördineert het loket voor het Dwingelderveld en Staatsbosbeheer doet dat voor het Drents-Friese Wold. Voor het Holtingerveld hebben we nog geen voorzieningen. Organisatoren moeten daar bij elke eigenaar afzonderlijk om toestemming vragen voor gebruik van de grond.

Het loket van het Dwingelderveld heeft in 2023 30 aanvragen afgehandeld. Het grootste deel ontvangt gewoon een verklaring van toestemming. In een aantal gevallen zijn aanpassingen van de route of tijdstip nodig. In goed overleg kan er veel, maar niet alles. De afdrachten van deelnemers aan evenementen bedroeg in 2023 circa 3.000 euro. Dit geld is besteed aan beheer om meer insecten in de heide te krijgen.

Uitvoeringsprojecten

Impuls project

Eind 2023 zijn de projecten die met geld uit de Regeling tijdelijke impuls Nationale Parken zijn uitgevoerd, afgerond. Dit betekent dat we met vier dorpen onder leiding van Landschapsbeheer Drenthe en een dorp onder leiding van Landschapsbeheer Friesland, dorpsomgevingsplannen hebben opgesteld. Inwoners en ondernemers uit het dorp hebben samen plannen gemaakt voor het versterken van het landschap en biodiversiteit rond het dorp. Veel dorpen hebben daarnaast ook ingezet op het vergroten en delen van kennis door informatiebijeenkomsten, excursies en zadenmarkten. Landschapsbeheer heeft de ervaring gebruikt om voor de gehele Drents-Friese grensstreek een investeringsplan Landschap op te stellen. Wat moet er gebeuren om op termijn overal een fraai landschap te houden en te ontwikkelen. Voor recreatie en toerisme is een onderzoek gedaan naar drukte, draagvlak en draagkracht. Door drukte, draagvlak en draagkracht met elkaar in verhouding te brengen, ontstaat inzicht in de mogelijkheden van een gebied, waarbij voldoende aandacht is voor de belangen van de natuur, de bezoekers, ondernemers en bewoners. De uitkomsten van de studie bezoekersstromen is gebruikt bij het opstellen van een ambitie-, investeer- en beheerplan.

Middels dit plan beogen we om huidige en toekomstige initiatieven bouwstenen mee te geven voor een optimale sturing van bezoekers over de regio.

Het opstellen van een gedragen landschapsvisie is helaas nog niet gelukt. Door tijdgebrek heeft het goede gesprek met inwoners en ondernemers onvoldoende ruimte gekregen. Dit leidde tot een concept wat voor een groot deel door deskundigen is ingevuld. Een deel van de toekomstbeelden zorgde voor veel weerstand. De Stuurgroep heeft ervoor gekozen een pas op de plaats te maken en eerst te bepalen waar wel en waar geen draagvlak voor is.

Tot slot heeft de stuurgroep ook kritisch naar zichzelf gekeken. Waar zijn we van en waar gaan we over. Dit leidt tot voorstellen voor aanpassing van de organisatie en communicatiestrategie, die in 2024 verder uitgewerkt moeten worden.

Recreatieve infrastructuur

Aanpassen trailer parkeerplaats Uffelter Es

Het beleid van het ministerie van Defensie ten aanzien van medegebruik door ruiters is een aantal jaren geleden gewijzigd. Vanwege veiligheid is ruiteren in militaire oefenterreinen niet meer toegestaan. Natuurmonumenten heeft een deel van de routes vanwege natuurbelangen gewijzigd. Daarmee is er vanaf de Toegangspoort geen goede route meer te rijden. Om ruiters tegemoet te komen, heeft de gemeente Westerveld met een bijdrage van het Nationaal Park en in samenwerking met dorpsbelangen Uffelte, de Parkeerplaats van de Uffelter Es aangepast. Hier kunnen nu ook enkele trailers geparkeerd worden, zodat ruiters een (kortere) ronde door het Holtingerveld kunnen maken.

Informatiezuilen

De informatiezuilen Nationaal Park die tussen 2008 en 2012 in het gebied geplaatst zijn, zijn afgeschreven. We zijn gestart met inventarisatie voor vervanging. Een aantal zuilen zal worden verwijderd (daar waar ze dichtbij kwetsbare natuur staan). Daarnaast zullen meer bij startpunten en in dorpen nieuwe zuilen geplaatst worden, passend bij het recreatiemanagement plan.

Recreatieve voorzieningen Drents-Friese Wold

Staatsbosbeheer heeft de parkeerplaats Noordelijke Veldhuizen van een halfverharding voorzien. Daarnaast zijn vlonders gelegd in de nieuwe wandelroute Tilgrup aan de zuidkant van de Oude Willem. Deze nieuwe wandelroute is aangelegd als vervanging van de wandelroutes die verwijderd zijn in het kader van de realisatie stille kern. Het pad is in april 2024 officieel geopend.

Vergroten biodiversiteit buiten natuurgebied

Uit steeds meer onderzoek blijkt dat biodiversiteit buiten natuurkernen harder achteruit gaat dan binnen de natuur. We ondersteunen initiatieven voor meer soortenrijkdom buiten de natuurkernen. De gemeente Westerveld heeft rond het gemeentehuis een veld ingezaaid met bloemenmengsel, zodat dit een grotere variatie insecten aantrekt. Bovendien heeft deze locatie een positieve uitstraling, als voorbeeld van hoe je met weinig middelen, veel kunt bereiken.

Landschappelijke aanpassing Toegangspoort Holtingerveld

Landschapsbeheer Drenthe heeft een plan gemaakt voor aanpassing van het terrein van de Toegangspoort Holtingerveld. Ooit werd het terrein aangelegd met de bedoeling hier grotere evenementen zoals de jaarlijkse taptoe te organiseren. Als gevolg van regels rondom Natura 2000 zijn dit soort evenementen steeds minder mogelijk nabij de natuur. Het landschapsplan is bedoeld om de toegangspoort meer beslotenheid te geven en zo beter geschikt te maken voor kleinere bijeenkomsten. Ook kunnen dagelijkse bezoekers met speelgelegenheden langer op de poort worden vermaakt. De gemeente Westerveld heeft gezorgd voor uitvoering, met een bijdrage van het Nationaal Park

Onderzoek

Broedvogel kartering Dwingelderveld

De broedvogeltelgroep Dwingelderveld onder leiding van Joop Kleine, heeft weer een rapport opgeleverd. De groep bestaat uit 9 tellers. Hoewel het aan het begin van het seizoen natter was dan normaal, is er een kleine afname in broedende watervogels te zien. Een toename laten grauwe gans en krak eend zien. De watersnip werd in 2023 boven gemiddeld (48 broedparen) aangetroffen. Ook de kraanvogel deed het met 7 paren iets beter dan in voorgaande jaren. Helaas leverde dat slecht 3 vliegvlugge jonge kraanvogels op. Ook andere soorten zoals de nachtzwaluw, draaihals, paapje en grauwe klauwier deden het redelijk goed. Minder goed gaat het met de havik, overzwaluw, graspieper, matkop en groenling. In totaal werden 19.388 broedparen geteld, verdeeld over 124 soorten. De vrijwilligers telden daarvoor samen 814 uur in het veld. Met deze continue informatie over de broedvogels zijn we ontzettend blij, omdat het ons inzage geeft in de ontwikkeling over een hele lange termijn.

Foto tapuit: Hans Dekker

Communicatie

Ontvangst nieuwe statenleden

Op 7 juni brachten nieuwe statenleden van de provincie Drenthe het Dwingelderveld – Ruinen en omgeving. Ze lieten zich bijpraten over gebiedsontwikkeling Ruinen, Vitale vakantieparken en het Dwingelderveld. Voor dat laatste werden ze ontvangen door Natuurmonumenten in het bezoekerscentrum in Ruinen.

Landschapsbiografie uitgegeven

In 2020 is een landschapsbiografie voor de Drents-Friese grensstreek opgesteld. De eerste versie is online gedeeld. Er zijn verschillende reacties op gekomen met aanvullingen of verbeteringen. In 2023 hebben we de schrijvers – Jan Neeffjes en Hans Bleumink gevraagd om het concept aan te passen voor druk. De Koninklijke Van Gorcum BV was bereid om het boek uit te geven. Vanaf begin 2024 ligt het boek in de winkels.

Bijlagen

Bestedingenplan 2023

Bestedingenplan Regionaal Landschap 2023 -2	totaal begroot	toegezegd	partnerbijdrage	
Communicatie				
natuurkrant (45.000)	€ 13.000,00	€ 13.000,00	€ -	
Veldwijzer (2 keer oplage 24.000)	€ 14.000,00	€ 14.000,00		
lezersonderzoek Veldwijzer	€ 5.000,00	€ 5.000,00		
vervangen informatiezuilen	€ 50.000,00	€ 25.000,00		uitloop naar 2024
IVN- coordinatie en medewerker educatie DFW en HV	€ 60.000,00	€ 60.000,00		
NM BC en medewerker educatie Dwingelderveld	€ 50.000,00	€ 50.000,00		
SBB BC Drents-Friese Wold	€ 20.000,00	€ 20.000,00		
Recreatie				
wandelroutes en ATB verleggen/informatie SBB DFW	€ 25.000,00	€ 12.500,00		
P-plaats Noordelijke Veldhuijzen aanpassen	€ 10.000,00	€ 10.000,00		
Dwingeler ommetjes	€ 10.000,00	€ 5.000,00	€ 5.000,00	Westerveld
informatie centrum Doldersum HDL	€ 57.800,00	€ 15.000,00	€ 33.850,00	HDL
Onderzoek				
vogelkartering Dwingelderveld	€ 1.500,00	€ 1.500,00		
onderzoek soorten, biodiversiteit, gedrag dieren (niet gelabeld)	€ 10.000,00	€ 10.000,00		
Biodiversiteit en landschap				
projecten biodiversiteit buiten natuurkern (niet gelabeld)	€ 10.000,00	€ 10.000,00		
inrichtingsplan Toegangspoort Holtingerveld	€ 10.000,00	€ 5.000,00	€ 5.000,00	Westerveld
Organisatie				
Versterken uitvoeringsorganisatie 0,5 fte projectuitvoering	€ 40.000,00	€ 40.000,00		
dag van het NP netwerkborrel	€ 6.000,00	€ 6.000,00		
lidmaatschappen	€ 6.364,00	€ 6.364,00		
vergaderkosten	€ 7.500,00	€ 7.500,00		
Totaal (beschikbaar regulier 292.647 - alleen provincie Drenthe)	€ 406.164,00	€ 315.864,00		

Toelichting op het Bestedingenplan

Er is meer budget verdeeld over posten dan er feitelijk beschikbaar is, omdat op basis van ervaring projecten altijd onverwacht vertraging oplopen en daardoor niet op tijd in uitvoering komen. Om te voorkomen dat de middelen niet ingezet worden, wordt ruimer begroot.

Rekening 2023

Bestedingenplan Regionaal Landschap 2023				
Rekening	totaal bestedingenplan	totaal uitgaven	totaal verplicht	
Communicatie				
natuurkrant	€ 13.000,00	€ 10.983,12	€ -	
Veldwijzer	€ 14.000,00	€ 10.908,19	€ -	
lezersonderzoek Veldwijzer ->drukwerk	€ 5.000,00	€ 4.698,35	€ -	
vervangen informatiezuilen	€ 25.000,00	€ -	€ -	
IVN- coördinatie en medewerker educatie DFW en HV	€ 60.000,00	€ 60.905,00	€ -	
Natuurmonumenten BC Dwingelderveld en medewerker	€ 50.000,00	€ 51.050,00	€ -	
Staatsbosbeheer BC Drents-Friese Wold	€ 20.000,00	€ 20.420,00	€ -	
drukwerk landschapsbiografie		€ 8.370,00	€ 10.000,00	
Recreatie				
diverse recreatieve voorzieningen	€ 12.500,00	€ -	€ -	
P-plaats Noordelijke Veldhuijzen aanpassen	€ 10.000,00	€ -	€ -	
Dwingeler ommetjes	€ 5.000,00	€ -	€ -	
informatie centrum Doldersum HDL	€ 15.000,00	€ 15.000,00	€ -	
Onderzoek				
vogelkartering Dwingelderveld	€ 1.500,00	€ 971,70	€ -	
onderzoek soorten, biodiversiteit, gedrag dieren	€ 10.000,00	€ -	€ 10.000,00	
Biodiversiteit en landschap				
projecten biodiversiteit buiten natuurkern	€ 10.000,00	€ -	€ -	
inrichtingsplan Toegangspoort Holtingerveld	€ 5.000,00	€ 4.718,50	€ -	
Organisatie				
Versterken uitvoeringsorganisatie 0,5 fte projectuitvoering	€ 40.000,00	€ 30.656,97	€ -	
dag van het NP netwerkborrel	€ 6.000,00	€ 1.346,78	€ -	
lidmaatschappen	€ 6.364,00	€ 6.446,49	€ -	
vergaderkosten	€ 7.500,00	€ 7.561,15	€ 600,00	
begroot € 284.000	€ 315.864,00	€ 234.036,25	€ 20.600,00	

Toelichting op de rekening:

Lezersonderzoek is niet uitgevoerd. Informatiezuilen zijn nog niet vervangen en SBB heeft geen verzoek ingediend voor een bijdrage in vervanging recreatieve voorzieningen. Er zijn wel kosten gemaakt voor drukwerk; zowel extra folders als de druk van de landschapsbiografie en afname van presentexemplaren voor medewerkers. Er is 30.000 onderbesteding.

Samenstelling Stuurgroep en werkgroepen eind 2023

De organisatie van de Samenwerking in het Regionaal Landschap per eind 2023 is als volgt

Stuurgroep Regionaal Landschap

Voorzitter, onafhankelijk	H. van Hoof
Provincie Drenthe – secretaris	C. Scholten
Provincie Fryslân	M. de Vries
Provincie Drenthe	E. van Dijk
Waterschap Drents-Overijsselse Delta	N. Koks
Gemeente Westerveld	H. Doeven
Gemeente Ooststellingwerf	J. van Weperen
Gemeente De Wolden	G. Hempen
Gemeente Midden Drenthe	J. Schipper
Gemeente Weststellingwerf	T. Hartog
Staatsbosbeheer	W. Neutel
Natuurmonumenten	J. Gorter
Het Drentse Landschap	S. van der Meer
LTO Noord	A. Steenbergen
Recreatieschap Drenthe	D. Dijkstra
Recron	P. Ellens
Drents Particulier Grondbezit	H.J.G. Westra van Holthe
Maatschappij van Weldadigheid	M. Wiersma

Ambtelijke voorbereidingsgroep

Provincie Drenthe – voorzitter	C. Scholten
Provincie Drenthe – secretaris	E. Sapulete
Provincie Fryslân	A. Kramer
Waterschap Drents-Overijsselse Delta	I. Hamel
Gemeente Westerveld	S. Brand
Gemeente Ooststellingwerf	M. Hania
Gemeente De Wolden	R. Tolman
Gemeente Midden Drenthe	R. Scholtens
Gemeente Weststellingwerf	R. Thalens
Staatsbosbeheer	G. Vis
Natuurmonumenten	E. Menkveld
Het Drentse Landschap	U. Vegter
LTO Noord	T. Wahle
Recreatieschap Drenthe	R. Stam
Recron	Vacature
IVN	W. Meijberg
Maatschappij van Weldadigheid	J. Kruijer
Drents Particulier Grondbezit	M. van Steenwijk

Werkgroep Communicatie, Educatie en marketing

IVN, voorzitter	W. Meijberg
Provincie Drenthe (Holtingerveld)	H. Dekker
Natuurmonumenten	R. Sanders
Gemeente De Wolden	R. Tolman
Staatsbosbeheer	A. Henckel
Gemeente Midden Drenthe	
Gemeente Ooststellingwerf	L. Huisman
Gemeente Westerveld	G. Ebbeling
Provincie Drenthe	E. Sapulete/ J. van Rossum

Nieuwsberichten websites Nationale Parken Drents-Friese grensstreek 2023

Theater valt in de smaak

8 januari 2023

Een voorstelling van theater Poppekus viel goed in de smaak. Bij kinderen én ouderen.

Uitzending RTV Drenthe over het Dwingelderveld

8 januari 2023

Het Dwingelderveld is de afgelopen tijd in het nieuws geweest bij RTV Drenthe in het programma 'ROEG'.

Cursus Gastheerschap voor bedrijven in ZW-Drenthe

11 januari 2023

In januari, februari en maart is er weer een cursus Gastheerschap voor ondernemers van horeca en recreatiebedrijven in zuidwest Drenthe.

Werkzaamheden in het Slichteveen

11 januari 2023

Staatsbosbeheer heeft werkzaamheden verricht in het Slichteveen.

Routes Anserdennen tijdelijk dicht

19 januari 2023

Routes Anserdennen tijdelijk afgesloten

Natuurmonumenten zoekt vrijwilligers in het Dwingelderveld

25 januari 2023

Natuurmonumenten is op zoek naar vrijwillige boswachters en gastheren/vrouwen in de Zaandstee bij schaapskooi Achter 't Zaand in Lhee.

Nieuwe expositie in Buitencentrum

15 februari 2023

Nieuwe expositie in Buitencentrum

Junior Rangers onderzoeken strooisellaag

18 februari 2023

In februari keken de Junior Rangers van het Dwingelderveld eens over hun grenzen. Ze waren te gast bij het IVN, op de Veldhoeve in Orvelte. Lees hieronder hun verslag.

Wijziging regels broedseizoen Kale Duinen

1 maart 2023

Vandaag is het 1 maart. Vanaf nu gelden tot 1 september weer aangepaste toegangsregels voor het gebied Aekingerzand (ook wel Kale Duinen genoemd).

Vertraging bij aanleg fietspad startbaan

1 maart 2023

Op 28 november 2022 is gestart met vervangen en verbreden van het fietspad langs de grote startbaan. Volgens planning zou het nieuwe pad in het voorjaar gereed zijn. Door wijziging in de stikstofregels is vertraging opgelopen. Hoeveel is nu nog niet te zeggen.

MTB routes aangepast

2 maart 2023

MTB vereniging Havelte e.o. en Natuurmonumenten hebben onlangs in goed overleg de oranje en groene route in het Holtingerveld herleid.

Vergadering Gebruikersplatform Drents-Friese Wold

15 maart 2023

Het gebruikersplatform komt woensdagavond 29 maart bijeen in Appelscha.

Nieuw dak voor de Boslounge

23 maart 2023

De Boslounge is voorzien van nieuwe dakbedekking.

Ruimte voor inheemse bomen

23 maart 2023

Staatsbosbeheer geeft inheemse jonge struiken meer ruimte.

Inplanten nieuwe bomen

23 maart 2023

Nieuwe bomen worden ingeplant ter vervanging van dode fijnsparren.

Gratis toegang Speelnatuur bezoekerscentrum

23 maart 2023

Iedere eerste zaterdag van de maand is de Speelnatuur van OERRR bij bezoekerscentrum Dwingelderveld gratis voor iedereen.

Witte wandelroute Spier tijdelijk korter

28 maart 2023

Door wateroverlast op de witte wandelroute, Boswandeling Spier (in de volksmond 'Plankenpad') is een gedeelte van de route afgesloten. De route is verkort naar 5 km.

Plannen Ruinen-Dwingelderveld gepresenteerd

29 maart 2023

In bezoekerscentrum Dwingelderveld werden de plannen gepresenteerd om het gebied tussen Ruinen en het Dwingelderveld beter en veiliger te maken.

[Kraanvogels en het familiepad](#)

30 maart 2023

Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer willen de privacy van broedende kraanvogels waarborgen.

[Update werkzaamheden de Streng](#)

4 april 2023

Nieuwsbrief werkzaamheden De Streng is beschikbaar.

[Natuurkrant ZW-Drente 2023](#)

4 april 2023

De Natuurkrant 2023 is weer verkrijgbaar bij bezoekerscentra, horeca en recreatieondernemers.

[Dag van het Nationaal Park 2023](#)

24 mei 2023

Dag van het Nationaal Park

[Programma Natuurlijk Platteland](#)

14 juni 2023

Veel partijen werken in Drenthe dagelijks aan een natuurlijk platteland. Er is een kort filmpje over gemaakt.

[Maaibeheer Natuurmonumenten](#)

14 juni 2023

Door in gedeelten te maaien, verspreid in de tijd, ontstaat er veel variatie in de graslanden van Natuurmonumenten.

[Schape in de Anserdennen](#)

14 juni 2023

In de Anserdennen kunt u Drentse Heideschape tegenkomen.

[Leuke waarnemingen in het veld - juli](#)

14 juni 2023

Enkele waarnemingen uit het veld, mei/juni

[Schoapscheren op de Brink in Ruinen](#)

14 juni 2023

Op 17 juni worden 450 schape op de Brink in Ruinen ontdaan van hun vacht.

[Studie naar bezoekersstromen](#)

14 juni 2023

Recreatieschap Drenthe heeft onderzoek gedaan naar bezoekersstromen in de Drents-Friese Grensstreek. Het rapport hiervan verschijnt binnenkort.

[Droogte in het Dwingelderveld](#)

15 juni 2023

De huidige droogte laat zo langzamerhand zijn sporen na in het Dwingelderveld.

[Afsluiten inritten weg Spier-Lhee](#)

15 juni 2023

Staatsbosbeheer heeft maatregelen genomen om parkeeroverlast te voorkomen.

Veldnamenfietsstocht Dwingelderveld

15 juni 2023

Natuurmonumenten houdt een fietstocht door het Dwingelderveld met als onderwerp de veldnamen.

Scholenprogramma Big 5

15 juni 2023

Het scholenprogramma Big 5 bij bezoekerscentrum Dwingelderveld is weer achter de rug.

Droogte in de natuur

19 juni 2023

Het is extreem droog in de natuur. Gebruik geen open vuur en laat geen glas en/of hete voorwerpen achter.

Vernieuwde wandelroute Olde Smildeger in het Drents-Friese Wold geopend

11 juli 2023

Vernieuwde wandelroute Olde Smildeger in het Drents-Friese Wold geopend

Vacature Natuuremonumenten

24 juli 2023

Natuurmonumenten Zuid-Drenthe zoekt een nieuwe collega.

Gentiaanblauwtjes tellen in het Dwingelderveld

24 juli 2023

Eind juli/begin augustus worden er in het Dwingelderveld gentiaanblauwtjes geteld.

Nachtwandelroute Dwingeloo opgeheven

1 augustus 2023

De Nachtwandelroute bij Dwingeloo bestaat niet meer.

Schapeknipdagen Dwingelderveld

1 augustus 2023

In de zomervakantie zijn er schapeknipdagen bij schaapskooi Achter 't Zaad.

Akkers vol natuur

22 augustus 2023

De akkers van Natuurmonumenten zitten vol leven.

Veranderingen in de Nordic Walking route

18 september 2023

De markering van de Nordic Walking route is veranderd.

Schape in de ochtendmist

18 september 2023

Sfeerbeeld van de schaapskudde in mist en ochtendzon aan het begin van een warme dag.

Natuurlijk water vasthouden in Berkenheuvel

19 september 2023

Natuurmonumenten heeft greppels gedempt in Berkenheuvel om regenwater langer in het gebied te houden.

[Voormalig Planetron krijgt nieuwe functie](#)

19 september 2023

Het voormalige Planetron is omgevormd tot 'Huis van Drenthe'.

[Junior Rangers op kamp](#)

24 september 2023

De Junior Rangers van het Dwingelderveld hadden hun 'collega's' uit Salland op bezoek.

[Staatsbosbeheer verwijdert lariks in het Dwingelderveld](#)

24 september 2023

Staatsbosbeheer is bezig met beheerwerkzaamheden in het Dwingelderveld.

[Schapen en rasters](#)

24 september 2023

Staatsbosbeheer heeft de rasters aangepast ivm de wolf.

[Onderhoud zandwegen en parkeerplaats Spier](#)

24 september 2023

Staatsbosbeheer is bezig met onderhoud van zandwegen.

[Per 1 december: Expositie over het Drents Heideschaap](#)

24 september 2023

Aankondiging van een nieuwe expositie

[Heide beheer werkzaamheden](#)

28 september 2023

In het Dwingelderveld is Natuurmonumenten begonnen met allerlei werkzaamheden die ervoor zorgen dat de heide vitaal blijft.

[Informatieavond vrijwilligerswerk Natuurmonumenten](#)

28 september 2023

Natuurmonumenten houdt een informatieavond over vrijwilligerswerk.

[Gastheerschapsbedrijven](#)

4 oktober 2023

Gastheerschapsbedrijven zijn de ambassadeurs van zuidwest Drenthe

[Aan het werk met de berk - Natuurwerkdag 2023](#)

13 oktober 2023

Aan het werk met de berk

[Uitnodiging presentatie concept landschapsvisie](#)

18 oktober 2023

Uitnodiging presentatie concept landschapsvisie 1 en 2 november

[Lezing 'Nationale Parken van de toekomst'](#)

22 oktober 2023

Op donderdag 9 november is er een Dwingelderveld-lezing over 'Nationale Parken van de toekomst'.

Informatie over werkzaamheden Staatsbosbeheer Dwingelderveld najaar/winter 2023/2024

25 oktober 2023

Staatsbosbeheer Zuidwest Drenthe wil u graag informeren over werkzaamheden die aankomend najaar en winter in het Dwingelderveld zullen plaatsvinden.

Kletsnatte ruiterwerkdag

27 november 2023

Op 11 november staken vele vrijwilligers weer de handen uit de mouwen om de ruiterroutes in het Dwingelderveld en boswachterij Ruinen te verbeteren.

Midwinterwandeling IVN

11 december 2023

IVN Westerveld organiseert een lange midwinterwandeling over het Dwingelderveld.

Hoog water in de natuur

21 december 2023

Vanwege vele regenval en ongunstige wind, wordt wateroverlast op recreatieroutes verwacht.